

Tijdschrift voor Numismatiek

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- & PENNINGKUNDE

VOL. XXVII

Tweemaandelijks tijdschrift

Nr. 6 1977

Redactie : VAN KEYMEULEN André

Jules Lootenslaan 33
9620 ZOTTEGEM

Thesaurie, publiciteit, verzending : LE MAIRE Pierre

De Broquevillelaan 53, bus 12
1200 BRUSSEL

Bijdrage : Beschermend lid : 500 fr.

Lid : 300 fr. — Buitenland : 350 fr. te storten

op P.C.R. nr. 000-0846038-04 van het E.G.M.P. te Brussel of
via de afdelingen.

VERSLAG VAN DE ALGEMENE VERGADERING GEHOUDEN TE NIVELLES OP 16 OKTOBER 1977

Dit jaar berustte de organisatie van de jaarlijkse algemene vergadering van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde bij de afdeling Nivelles. Deze vergadering moest normaal doorgaan onder het voorzitterschap van de heer Paul De Baeck, die echter om gezondheidsredenen weerhouden was. Aldus werd de vergadering voorgezeten door de heer Maurice Colaert, ondervoorzitter, die zich op een voortreffelijke manier van deze onverwachte opdracht kweet. De algemene vergadering besloot de heer De Baeck een sympathietelegram te zenden.

Even na 10 uur werd in de Huwelijkszaal van het Stadhuis van Nivelles de vergadering geopend, in aanwezigheid van de heer Plasman, burgemeester van Nivelles en lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

De heer Jean Lauriers, voorzitter van de afdeling Nivelles, heette de aanwezigen welkom en dankte het stadsbestuur en in het bijzonder

de heer burgemeester voor hun medewerking tot het welslagen van deze manifestatie.

Vervolgens las de heer Colaert het jaarverslag voor, door de heer De Baeck als volgt opgesteld :

« Mevrouwen, Mijne Heren,

Overeenkomstig met onze statuten, hebben wij het voordeel U verslag uit te brengen over onze werkzaamheden sinds de algemene vergadering welke doorging te Leuven op 17 oktober 1976.

Sindsdien is Uw Beheerraad meerdere malen bijeengekomen, hetzij om wijzigingen, aan te brengen aan onze statuten, te onderzoeken, hetzij om over uiteenlopende zaken te beraadslagen zoals het drukken van ons tijdschrift, of de eventuele stichting van nieuwe afdelingen.

Wij zullen U trouwens de wijzigingen voorstellen die wij denken dat ze nodig zijn om zekere statutaire schikkingen te versoepelen.

De numismatische markt wordt door meer en meer fluctuaties gekenmerkt, te wijten deels aan het steeds toenemend aantal verzamelaars, of simpelweg door het verlies aan koopkracht van het geld, en het lijkt ons dat het dringend nodig is de noodzaak te onderlijnen Numismaten in de schoot van de afdelingen te vormen.

Wij dringen er dus op aan dat de vergaderingen niet slechts alleen — laten we het beleefd « ruilbeurzen » noemen — zouden zijn, maar een echt numismatisch karakter zouden bewaren door het inrichten van spreekbeurten en conferenties.

Of wij nu van Gent, Brussel of Luik zijn, wij blijven « Vrienden » die in het belang dat zij in de munten stellen een band vinden die hen verenigt. Het is de toekomst van het E.G.M.P. en wij rekenen dus op U om hiertoe te komen ».

Na lezing van het verslag vroeg de heer Colaert de algemene vergadering enkele ogenblikken ingetogenheid ter nagedachtenis van de leden die tijdens het afgelopen dienstjaar zijn overleden : de heer Neyrinck uit Antwerpen, mevrouw Heyselaer, de heren Grégoire en Rochet uit Brussel, de heer Bingen uit Capelle a/d IJssel, de heer Rondou uit Diest en de heer Bernès uit Liège.

De heer Pierre le Maire, algemeen schatbewaarder, gaf het overzicht van de financiële toestand van het Genootschap. Voor het dienstjaar 1976 volstonden de inkomsten niet om de uitgaven te dekken en moest het reservevermogen aangesproken worden voor een bedrag van 70.732 frank. Voor 1977 is de situatie nog niet heel duidelijk. Indien het ledenaantal onveranderd blijft, dan zou een verhoging van het lidgeld nodig zijn. Sommige afdelingen zien hun ledenaantal dalen en het daaruit voortspruitend bijdragenverlies kan niet opgevangen worden door de winst opgeleverd door de afdelingen die leden aanwinnen.

Gedurende een geanimeerde gedachtenwisseling werden talrijke voorstellen gedaan om tot een oplossing te komen voor dit probleem. Uiteindelijk bleek dat een sterke meerderheid van de aanwezigen

voorzitter was het lidgeld te verhogen maar slechts in 'de mate van het noodzakelijke. Tenslotte werd met ruime meerderheid een verhoging van het lidgeld met 25 frank aangenomen. Dit betekent dat vanaf 1978 de bijdrage 325 frank zal belopen en 375 frank voor de leden die noch in België noch in Luxemburg woonachtig zijn.

De heer Harry Dewit, algemeen sekretaris, las zijn verslag voor, herinnerde aan de beslissingen genomen door de algemene vergadering van 1976 en gaf een samenvatting van de voornaamste punten die in de loop van het dienstjaar de bijzondere aandacht opeisten van de Beheerraad.

Het mandaat van de heren Willy Herssens, Harry Dewit, Pierre le Maire en André Van Keymeulen als lid van de Beheerraad werd voor de duur van 2 jaar hernieuwd.

De algemene vergadering werd verzocht zich uit te spreken over een wijziging van de statuten. Deze wijziging, in de Beheerraad onderzocht en besproken, houdt een zekere versoepeling in van artikel VI dat handelt over de maatregelen die de algemene vergadering kan nemen ten opzichte van een lid of eventueel van een afdeling. Na een debat werd de voorgestelde tekst aangenomen met een meerderheid die ruimschoots de door de statuten voor een dergelijke beslissing vereiste twee derden overtrof.

De heer Colaert herinnerde aan het gebruik ter gelegenheid van de jaarlijkse algemene vergadering een penning te laten slaan die opgedragen is aan een verdiestelijk lid van het Genootschap. Dit jaar werd de penning — waarop een oude denarius van Nivelles afgebeeld staat — opgedragen aan Generaal Georges Baurin, gewezen voorzitter van de afdeling Namur. De heer Colaert belichtte de numismatische kwaliteiten van en de talrijke diensten door de heer Baurin aan het Genootschap bewezen en overhandigde hem onder luid applaus de penning uit vermil.

De heer burgemeester Plasman nam vervolgens het woord en gaf te kennen hoezeer het dynamisme van de vergadering hem getroffen had. Hij onderstreepte hoezeer in de schoot van een nationale vereniging een hechte samenwerking tussen de leden uit het Noorden en het Zuiden van het land positieve resultaten kan opleveren. Hij werd door de vergadering warm toegejuicht.

Rondom het middaguur liep de vergadering teneinde, waarna het Stadsbestuur van Nivelles de aanwezigen de erewijn aanbod.

* * *

Ter gelegenheid van de algemene vergadering had de afdeling Nivelles in de hall van het Stadhuis enkele toonkassen geplaatst waarin mooie reeksen munten en medailles te bezichtigen waren. In het gebruikelijke lokaal van de afdeling had inmiddels een numismatische ruilbeurs plaats.

WIJZIGING VAN DE STATUTEN VAN HET EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

In het *Tijdschrift voor Numismatiek* nr. 12 van 1975 werden voor de laatste maal de statuten van het Genootschap gepubliceerd. Vermits op de algemene vergadering van 16 oktober 1977 de voorgestelde wijziging aangenomen werd, luidt voortaan de tekst van artikel VI en van artikel XII als volgt :

Art. VI

De Beheerraad onderzoekt de klachten neergelegd ten laste van een lid uit hoofde van niet naleving van de statuten of van handelingen in strijd met de eerbaarheid, de eerlijkheid of het welzijn van het Genootschap. Hij kan zich ertoe beperken het lid een verwittiging te geven, dit nadat deze laatste de mogelijkheid geboden was zich te verdedigen en indien de ten laste gelegde feiten bewezen en van minieme omvang of van minder ernstige aard blijken te zijn. Zo niet kan de Beheerraad het lid voor de algemene vergadering dagvaarden die op haar beurt kan 1) oordelen dat de feiten niet bewezen zijn, 2) het lid een verwittiging geven, 3) een schorsing uitspreken voor een duur die niet minder dan zes en niet meer dan 12 maanden mag zijn, 4) de uitsluiting van het lid uitspreken. De algemene vergadering kan de erkenning van een lokale afdeling als deel uitmakend van het Genootschap intrekken in geval van duidelijk gebrek aan belangstelling voor de activiteiten van het Genootschap of om reden van enige andere ernstige aard.

Art. XII

De algemene vergadering kan geen beslissing treffen met betrekking tot de wijziging van de statuten, de vrijwillige ontbinding van de vereniging of een tuchtmaatregel tegen een lid, dan wanneer dit onderwerp op een duidelijke manier op de dagorde voorkomt en alleenlijk dan wanneer de beslissing gestemd werd door tenminste twee derden van de geldig uitgebrachte stemmen.

HERNIEUWING VAN HET LIDGELD

Zoals op de algemene vergadering van 16 oktober 1977 met eenparigheid van stemmen aangenomen werd, zal voor het dienstjaar 1978 het lidgeld verhoogd worden tot 325 frank voor de leden die in België of in Luxemburg verblijven en tot 375 frank voor de leden die buiten die twee landen wonen. Het lidgeld voor de beschermende leden blijft behouden op een minimum van 500 frank.

Er wordt aan herinnerd dat die som uitsluitend bestemd is voor het Genootschap en dat elke afdeling aan haar leden een afzonderlijke bijdrage mag vragen om de eigen onkosten op te vangen.

Om briefwisseling en onkosten te vermijden, worden de leden die tot een afdeling behoren, verzocht hun bijdrage voor het Genootschap te betalen via hun afdeling.

De sekretarissen en schatbewaarders van de afdelingen wordt gevraagd zo spoedig mogelijk de geïnde lidgelden over te maken om te vermijden dat de leden die betaald hebben een onderbreking zouden ondervinden bij de toezending van hun tijdschrift.

Leden die niet aangesloten zijn bij een afdeling en die in België, Luxemburg of Frankrijk woonachtig zijn, kunnen hun lidgeld storten op PCR nr. 000-0846038-04 van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde, de Broquevillelaan 53, bus 12 te 1200 Brussel.

Buitenlandse leden kunnen eveneens betalen door middel van een internationaal postmandaat op naam van de schatbewaarder, de heer Pierre le Maire, zelfde adres.

Gezien de niet geringe onkosten die het innen van een bankcheck met zich meebrengen, dienen de leden die via deze weg wensen te betalen, hun bijdrage met 100 frank te vermeerderen.

Teneinde de onderbreking bij de verzending van het tijdschrift te vermijden worden de leden dringend verzocht hun bijdrage te betalen ten laatste vóór 31 december 1977.

De lidkaarten zullen aan de sekretarissen van de afdelingen toegestuurd worden maar eveneens aan de leden afzonderlijk die hun storting of overschrijving met 8 frank vermeerderen.

Pierre LE MAIRE
Algemeen schatbewaarder

ERKENTELIJKHEIDS- EN HERINNERINGSMEDAILLES VAN DE TEXTIELARBEIDERSCENTRALE VAN BELGIË

Menigeen kan een interessante verzameling aanleggen van medailles die verband houden met zijn beroepsbedrijvigheid. Mits enige speurzin is zulks meestal vlot te verwezenlijken. Zodoende kan ook een waardevolle bijdrage geleverd worden tot de numismatiek. Daarvoor moet ook niet altijd zeer ver in de tijd teruggedaan worden en moet de verzameling niet noodzakelijk erg omvangrijk worden. Onderstaande catalogus van de medailles van de Textielarbeiderscentrale te Gent toont dit duidelijk aan.

1. EMIEL MOYSON

Buste 3/4 naar rechts. Rechts J. WITTERWULGHE
TEXTIELARBEIDERSCENTRALE VAN BELGIE

Vrije ruimte waarin beneden een rechthoekig bordje, bestemd voor te graveren tekst. Onderaan het merkje van de uitgeverij Fisch en het gehaltemerkje A950.

[1942], Fisch, zilver, 30 mm (mèt oogje 34 mm). Penningkabinet KB.

Deze medaille wordt door de Centrale verleend aan haar bezoldigden die 25 jaar dienst bereiken en aan militanten die minstens 25 jaar bestuurslid zijn van hun beroepsafdeling (1). Zij werd waarschijnlijk vanaf 1942 toegekend (2) en bestaat allicht eveneens in Franstalige versie (3).

2. EMIEL MOYSON

Hoofd 3/4 naar rechts. Links, naast de hals O. PIETTE
TEXTIELARBEIDERSCENTRALE VAN BELGIE 1898-1948
LA CENTRALE / DES OUVRIERS TEXTILES / DE BEL-
GIQUE / een wielje op een lange as waarrond een kluwen,
tussen T.AC.B en C.DT.B/ spoel

1948, Fisch, brons, 70 mm. Penningkabinet KB.

Deze medaille werd verleend aan relaties en genodigden op de herdenkingsplechtigheden voor het vijftigjarig bestaan van de Centrale. Het is niet bekend of zij zou bestaan in andere versies, noch hoeveel exemplaren ervan verleend werden (4).

3

Buste naar links van een textielarbeidster die een kluwen omhoogsteekt en het bekijkt. Onderaan, links langs de rand dalend GEORG VINDEVOGEL

TEXTIELARBEIDERSCENTRALE VAN BELGIE TEXTIEL-
SYNDIKATEN GENT

1898/1958/spoel/1858

1958, Fisch, brons, 70 mm. Penningkabinet KB.

(1) Gegevens verstrekt door de Textielarbeiderscentrale van België, Keizer Karelstraat 98, Gent.

(2) De medaille werd samen met een aantal andere door het Penningkabinet rechtstreeks verworven bij de uitgeverij Fisch in 1942. Vermoedelijk betrof het de produktie 1941 of 1942 van de uitgeverij. Volgens de Textielarbeiderscentrale zelf zou de medaille pas sinds 1961 in gebruik genomen zijn.

(3) Gezien het tweetalig karakter van de instelling en van de overige medailles.

(4) Wat de ikonografie betreft i.v.m. Emiel Moyson kan hier nog worden vermeld een bronzen medaille van 37 × 50 mm, ontworpen door G. Haeck in 1948 en die op de voorzijde de buste naar rechts van E. Moyson voorstelt en op de keerzijde de tekst ZIEKENBEURZENBOND / EMIEL MOYSON / GENT / AAN draagt.

4. 3

= 3

CENTRALE DES OUVRIERS TEXTILES DE BELGIQUE
SYNDICATS TEXTILES GANTOIS

= 3

1958, Fisch, brons, 70 mm. Penningkabinet KB.

Deze medaille werd uitgegeven ter herdenking van het zestigjarig bestaan van de Textielarbeiderscentrale van België dat samenviel met de honderdste verjaardag van de Gentse textielbond Eendracht maakt Macht. Zij werd verleend aan personaliteiten en genodigden op de plechtigheden alsmede aan de beroepsafdelingen van de Centrale (1). Oplage en versies zijn niet meer te achterhalen.

J. LIPPENS

MERKTEKENS OP MUNTGEWICHTEN UIT ANTWERPEN

Onder Filips de Schone (1482-1506) werden regels opgesteld waaraan muntgewichten, die dienden om de massa van gouden munten te controleren, zouden moeten voldoen. Een eerste, nog typisch middeleeuwse, eis was dat er op elk muntgewicht aangegeven diende te zijn in welke stad het gemaakt was. Voor Antwerpen was zo een teken een geopende hand. Een enkele keer werd eveneens een hoofdletter A (door W. van Langenberg) of de adelaar (door P. Herck sr.) afgebeeld.

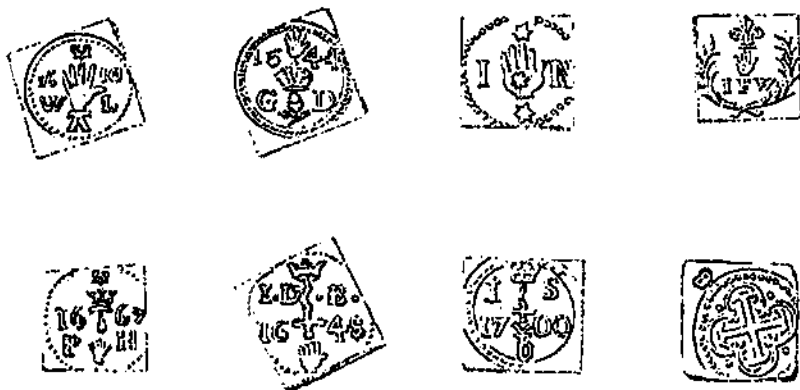
Beduidend praktischer zowel voor controle als voor reclame was dat de fabrikant van de muntgewichten aan weerszijden van de hand zijn initialen vermeldde. Het geheel werd artistiek omsloten met een soort lauwerkranen.

Een bekend overzicht van alle merktekens op muntgewichten van de Zuidelijke Nederlanden is opgesteld door A. de Witte: « Les Dénéraux et leurs Ajusteurs aux Pays-Bas Méridionaux », Brussel 1899. Voor de meeste in dit artikel vermelde initialen, verwijzen wij naar deze publikatie.

Aan het eind van de 16de eeuw begon men ook het jaartal van de fabriekage te vermelden, aanvankelijk onder weglating van de cijfers die de eeuw aanduiden.

Keizer Karel V benoemde L. van Gheere in 1523 en zijn kleinzoon in 1578 tot ijkmeesters-generaal van de landen van herwaarts over (des Pays d'en Bas). Na de herovering van Antwerpen door de Spanjaarden vluchtte L. van Gheere in 1585 naar Amsterdam. Zijn opvolger Gerard Geens vluchtte in 1589 via Hamburg eveneens naar Amsterdam. Eind 1589, toen de scheiding van de Noordelijke en de

Spaanse Nederlanden formeel een feit was, werd Cornelis Janssens door Filips II tot ijkmeester-generaal benoemd voor de provincie Brabant, met als zetel Antwerpen. Omstreeks diezelfde tijd werd het aan de lokale, door de kroon benoemde en gezworen ijkers toegestaan om boven of onder (of in de plaats van) de hand een kroon (bijvoorbeeld AEW, FR, GD, HP, IM, IND) of een ster (bijvoorbeeld CI, CVP, GDW, IFN, IN, KI) te voeren. De combinatie: ster midden op de geopende hand vinden wij eerst omstreeks 1750 bij IFW en IN. Dit teken werd ook als goedkeuringsmerk afgeslagen op trooise gewichten. De vaker naar voren gebrachte verwijzing naar Maastricht, van muntgewichten die van een ster voorzien zijn, is mijn inziens volkomen onjuist.

Muntgewichtfabrikanten, die lid waren van het gilde der smeden, mochten de gekroonde goudsmidhamer voeren (AC, IVG, PH jr.). Ook vindt men wel een gekroonde gegolfde ponjaard of een rechte dolk (CDV, IDB, IDN, IS, GDN).

Sommige muntgewichtmakers vonden het gewenst om aan te geven dat hun gewichten uitsluitend voor trooise weging geschikt waren en namen daarom een Franse lelie in hun merkteken op (AVD, IFW, LDH, LG).

Ofschoon er reeds eerder in ordonnanties sprake is van het voeren van een Boergondisch vuurijzer (briquet) op de muntgewichten, vinden wij het werkelijke gebruik hiervan eerst omstreeks 1590. Het vuurijzer werd bovenaan in het merk geplaatst en het voorrecht dit te mogen doen bleef uitsluitend voorbehouden aan de ijkmeesters-generaal (CI 1589, XL 1610 en PH 1644 in Antwerpen, maar ook AVD 1625, LS 1660 en IS 1690 in Brugge en MVH 1591 in Atrecht).

Ook het vuurijzer werd wel als goedkeuringsstempel op muntgewichten afgeslagen.

Bijzonder voor de ijkersfamilie van Dunwalt is dat zij een eikel in hun merk opnamen.

Tenslotte zij vermeld dat een overzicht van de ijkmeesters-generaal van de beide Nederlanden in voorbereiding is.

G. M. M. HOUBEN

18de EEUWSE MUNTVONDST TE SINT-MARIA-HOREBEKE (1973)

Dank zij de welwillende medewerking van de heer Pascal Meunier uit Kluisbergen, kunnen we de samenstelling geven van een 18de eeuwse zilveren muntvondst die half november 1973 plaats had in de eigendom van de heer en mevrouw André Lust-Boutsen, Dorpsstraat 94 te Sint-Maria-Horebeke (Oost-Vlaanderen). Bij restauratiewerken in het woonhuis van een oude boerderij vond de heer Albert Lust op ongeveer 40 cm onder de bevloering 148 zilveren muntstukken. De stukken staken in geen kruik en van enige inpakking was niets te zien. De heer Pascal Meunier noteerde de samenstelling van 144 stukken, vermits vier stukken uit de vondst vroeger reeds waren weggeschonken. Wij danken de heer Meunier voor zijn medewerking, alsook de eigenaars van de schat voor de toestemming tot publikatie.

De samenstelling van de muntvondst van Sint-Maria-Horebeke wijkt niet af van het klassiek patroon van de zilveren muntschatten uit het einde van de 18de eeuw: 64 stukken zijn afkomstig uit de Oostenrijkse Nederlanden, 1 stuk uit het prinsbisdom Luik, 15 stukken uit het Oostenrijks keizerrijk en 64 stukken uit Frankrijk. De afkomst van de vier weggeschonken stukken is onbekend. De groep Franse munten bevat het oudste stuk uit de vondst, te weten een kwart écu aux lauriers van 1720 (nr. 100) die echter zodanig versleten is dat de muntslagplaats niet meer kon bepaald worden. Het meest recente stuk dateert van 1793 (nr. 144) en werd te Milaan aangemunt voor rekening van de Oostenrijkse keizer Frans II (1792-1797). Het lijkt geen twijfel dat het verstopping van de muntschat van Sint-Maria-Horebeke in verband moet gebracht worden met de inlijving van de Zuidelijke Nederlanden bij Frankrijk en de daarmee gepaard gaande troepenverplaatsingen. Deze inlijving werd trouwens een voldongen feit op 26 juni 1794, ingevolgd de overwinning van Jourdan in de slag bij Fleurus.

OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN

Maria-Theresia (1740-1780)

Brabant — Munthof Antwerpen (hand)

- 1-12. Halve dukaton (*DM* ⁽¹⁾ 66): 1749, 50 (3 eks.), 51, 53 (4 eks.) en 54 (3 eks.).
 13-31. Kwart dukaton (*DM* 67): 1749, 50, 51, 52 (10 eks.) en 53 (6 eks.).
 32-35. Dubbele schelling (*DM* 70): 1753 (3 eks.), datum onleesbaar (1 eks.).

Brabant — Munthof Brussel (engelenhoofd)

36. Halve kroon (*DM* 77): 1765.
 37-42. Kroon (*DM* 78): 1764 (3 eks.), 66 (2 eks.), 68.
 43-46. Halve kroon (*DM* 79): 1759, 63, 68, 75.

Vlaanderen — Munthof Brugge (lelie)

- 47-53. Halve dukaton (*DM* 66): 1750 (5 eks.) en 54 (2 eks.).
 54-60. Kwart dukaton (*DM* 67): 1751 (5 eks.) en 52 (2 eks.).
 61. Dubbele schelling (*DM* 70): 1752.

Provincie en munthof niet meer te bepalen

62. Kwart dukaton (*DM* 67): 1753.

Jozef II (1780-1790)

Brabant — Munthof Brussel (engelenhoofd)

- 63-64. Kroon (*DM* 97): 1785 (2 eks.).

PRINSBISDOM LUIK

Jan-Theodoor van Beieren (1744-1763)

65. Dubbele schelling (*de Ch.* ⁽²⁾ 684): datum onleesbaar

FRANKRIJK

Lodewijk XV (1715-1774)

Munthof Parijs (A)

- 66-68. Écu aux lauriers (*C* ⁽³⁾ 2117): 1726 (3 eks.).
 69. Écu au bandeau (*C* 2122): 1764.

(1) *DM* = Jean DE MEY, *Les monnaies belgo-luxembourgeoises de Charles III à Guillaume Ier (1706-1830)*, Bruxelles, 1963.

(2) *de Ch.* = J. DE CHESTRET DE HANEFPE, *Numismatique de la principauté de Liège et de ses dépendances*, Bruxelles, 1890.

(3) *C* = Louis CIANI, *Les monnaies royales françaises de Hugues Capet à Louis XVI*, Paris, 1926.

Munthof Rouen (B)

70. 1/2 écu aux lauriers (*C* 2118): 1729.
 71. Écu au bandeau: 1742.

Munthof Lyon (D)

72. 1/2 écu aux lauriers: 1728.

Munthof Tours (E)

73. Écu au bandeau: 1742.

Munthof La Rochelle (H)

74. Écu aux lauriers: 1729.

Munthof Limoges (I)

- 75-76. Écu au bandeau: 1764, 70.

Munthof Bordeaux (K)

77. Écu aux lauriers: 1728.

Munthof Bayonne (L)

- 78-83. Écu au bandeau: 1764, 65 (2 eks.), 66, 67 (2 eks.).

Munthof Montpellier (N)

84. 1/2 écu aux lauriers: 1729.

Munthof Riom (O)

- 85-86. Écu aux lauriers: 1726, 28.

Munthof Dijon (P)

87. Écu aux lauriers: 1730.

Munthof Lille (W)

88. 1/2 écu au bandeau (*C* 2123): 1746.

89. Écu à la vieille tête (*C* 2129): 1774.

Munthof Bourges (Y)

90. Écu aux lauriers: 1726.

Munthof Grenoble (Z)

91. Écu aux lauriers: 1729.

Munthof Metz (AA)

92. Écu au bandeau: 1742.

Munthof Rennes (9)

93. Écu aux lauriers: 1726.

Munthof Aix (&)

94. Écu au bandeau: 176 [?].

Munthof Besançon (C)

- 95-96. Écu aux lauriers: 1726, 29.

97. 1/2 écu aux lauriers: 172[?].

Munthof Pau (koe)

- 98-99. Écu au bandeau: 1756, 61.

Munthof niet meer te bepalen

100. 1/4 écu aux lauriers (*C* 2119): 1720.

101. Écu au bandeau: datum onleesbaar.

Lodewijk XVI (1774-1792)*Munthof Parijs (A)*

102-103. Écu aux lauriers (C 2187) : 1777, 87.

104. 30 sols (C 2241) : 1792.

Munthof Limoges (I)

105-111. Écu aux lauriers : 1782, 85 (3 eks.), 89, 90 (2 eks.).

112. Écu de 6 livres (C 2238) : 1792.

Munthof Bordeaux (K)

113. 30 sols : 1792.

Munthof Bayonne (L)

114-119. Écu aux lauriers : 1783, 84, 85, 89 (2 eks.), 90.

Munthof Toulouse (M)

120-121. Écu aux lauriers : 1784, 86.

Munthof Orléans (R)

122-125. Ecu aux lauriers : 1784, 85, 87 (2 eks.).

Munthof Lille (W)

126. Écu aux lauriers : 1776.

Munthof Pau (koe)

127-129. Ecu aux lauriers : 1780, 85, 87.

OOSTENRIJK**Jozef II (1780-1790)***Munthof Wenen (A)*

130. 1/2 kronentaler (J 43) : 1788.

Munthof Kremnitz (B)

131. Kronentaler (J 44) : 1784.

132-134. 1/4 kronentaler (J 42) : 1788 (3 eks.).

Munthof Günzburg (H)

135-138. 1/4 kronentaler : 1788 (4 eks.).

Munthof Milaan (M)

139. Kronentaler : 1786.

Leopold II (1790-1792)*Munthof Wenen (A)*

140. Kronentaler (J 95) : 1790.

141-142. 1/4 kronentaler (J 93) : 1791, 92.

Frans II (1792-1797)*Munthof Wenen (A)*

143. 1/4 kronentaler (J 132) : 1792.

Munthof Milaan (M)

144. Kronentaler (J 134 b) : 1793.

(4) J = Peter JAECKEL, *Die Münzprägungen des Hauses Habsburg 1780-1918 und der Bundesrepublik Oesterreich 1918-1964*, Basel, 1965.

André VAN KEYMEULEN

**ONUITGEGEVEN BRUGSE DUKATON VAN
1674**

Het Penningkabinet van Brussel verwierf onlangs een onuitgegeven zilveren dukaton, geslagen te Brugge in 1674, voor rekening van Karel II (1665-1700).

*Beschrijving :*Vz. : CAROL.II.D.G.HISP.E[]INDIAR.REX / .16 Ielie 74.
Borstbeeld van de koning, naar rechts.Kz. : .ARCHID.AVST.DVX / BVRG.CO.FLAN.Z^c. Gekroond
wapenschild, gehouden door twee staande leeuwen.

Brugge, 1674, zilver, 31,96 g.

Deze onuitgegeven Brugse dukaton behoort tot het eerste van de zes typen die voor deze muntsoort in omloop gebracht zijn. Het toont het borstbeeld van de vorst op jeugdige leeftijd en werd aangemunt vanaf 1666.

Waarschijnlijk wordt de dukaton van 1674 vermeld in de vijfde muntrekening van het Brugs atelier, voor de periode van 13 juni 1674 tot 10 maart 1676 en voor een produktie van 5.636 exemplaren. Vermits voorsnog alleen dukatons van 1666-1670, 1672-1673, 1676 en 1684 teruggevonden waren, veronderstelde men dat de 5.636 dukatons uit de vijfde rekening en de 4.656 dukatons uit de zesde rekening (van 5 juni 1676 tot 15 maart 1683) samen de produktie vertegenwoordigen van de dukatons van 1676. Deze zienswijze blijkt thans foutief geweest te zijn : het is logisch aan te nemen dat de cijfers uit de vijfde rekening alleen de slagaantallen zijn van de stukken met datum 1674. Dank zij de aanwinst van het stuk van 1674 berusten in de verzamelingen van het Brussels Penningkabinet zowat driekwart van de gekende jaartallen voor de Brugse dukatons van Karel II.

André VAN KEYMEULEN

NOG GRAVEERFOUTEN OP DE MUNTEN UIT DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN

In het *Tijdschrift voor Numismatiek*, nr. 6 van 1976, publiceerden we op blz. 166-173 de graveerfouten vastgesteld op de munten uitgegeven in de Zuidelijke Nederlanden vanaf de regering van Filips II (1555-1598). In aansluiting op dit artikel en gevolg gevend aan onze oproep, stuurde Juffrouw M. A. Vermeulen uit Breda (Nederland) ons de lijst van de foutieve omschriften die zij noteerde op de munten uit haar verzameling.

Regering van Filips II (1555-1598)

1. Brabant. Antwerpen. Filipsdaalder. 1562. EVG-H (1) 210-1f.
Vz.: PHS.D :G.HISPZ.REX.DVX.BRAB (*sic*) / I5 hand 62
Kz.: DOMINVS.MIHI.ADIVTOR (*sic*).
De letter A werd in de afkorting BRAB en in het woord ADIVTOR vervangen door een letter V die ondersteboven staat.
2. Artesië. Atrecht. 1/2 Filipsdaalder. 1589. EVG-H 211-9d.
Vz.: PHS.D :G.HIS (*sic*) .Z.REX.C.ART. / I.5 rat 8.9
Kz.: DOMINVS.MIHI.ADVATOR (*sic*).
In het omschrift van de voorzijde bemerken we de ongewone afkorting HIS in plaats van het gebruikelijke HISP, terwijl op de keerzijde de letter I vergeten is in het woord ADIVTOR.
3. Doornik. Doornik. 1/5 Filipsdaalder. 1587. EVG-H 212-14 a.
In feite zou op dit stuk van 1587 het wapen van Portugal moeten aangebracht zijn in het koninklijk wapenschild op de keerzijde. Dit is evenwel niet het geval. Waarschijnlijk werd bij vergissing een oude stempel van het keerzijde-type gebezigd (zonder het wapen van Portugal en gebruikt van 1582 tot en met 1586). Hoewel het geen graveerfout betreft lijkt ons deze vergissing vermeldenswaard.

Regering van Albrecht en Isabella (1598-1621)

4. Brabant. Antwerpen. 1/4 patagon. Zonder datum. EVG-H 313-1a.
De omschriften van beide zijden zijn onderling verwisseld.

Regering van Filips IV (1621-1665)

5. Brabant. 's Hertogenbosch. Schelling. 1624. EVG-H 333-4.
Kz.: AR / CHD (*sic*).AVS. / .DVX.BVRG [rest van het omschrift onleesbaar].
De letter I ontbreekt in de afkorting AR / CHID.

(1) EVG-H = H. ENNO VAN GELDER & M. HOC, *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols*, 1434-1713, Amsterdam, 1960.

Regering van Filips V (1700-1712)

6. Namen. Namen. Oord. 1710. EVG-H 372-3a.
Kz.: 17-10 / DUX BURGUND.BRABAN (*sic*) Z
Opnieuw werd de letter A in het woord BRABAN vervangen door een letter V die ondersteboven staat.

André VAN KEYMEULEN

DE KONINKLIJKE CANADESE MUNT EN DE CANADESE AANMUNTINGEN

Naar aanleiding van de uitgifte van het goudstuk van 100 dollars ter herdenking van het 25 jarig regeringsjubileum van de Britse koningin Elisabeth II, gaf de persdienst van de Koninklijke Canadese Munt een interessante brochure uit waarin bijdragen over het muntstof van Ottawa en een historisch overzicht van de Canadese aanmuntingen.

De Koninklijke Canadese Munt

De Koninklijke Canadese Munt wordt beschouwd als één van de belangrijkste en technisch best uitgeruste muntslagplaatsen ter wereld. Vertrekkende van eender welke metaallegering is zij in staat stukken te leveren die beantwoorden aan de meest veeleisende criteria. De activiteiten van de Koninklijke Canadese Munt zijn verscheiden en bevatten ondermeer het ontwerpen en de produktie van muntstukken, van medailles, van jetons alsook de vervaardiging van munt- en medaillestempels. In de loop der jaren verwierf de onderneming een grote reputatie en wist zij belangrijke buitenlandse bestellingen voor haar rekening te nemen. Zij sloeg onder andere de munten voor de Bahama eilanden, Bangladesh, de Barbados eilanden, de Cayman eilanden, Costa Rica, Israël, Nepal, Nicaragua, Panama, Portugal, San Salvador, Trinidad en Tobago, de Turks en Caicos eilanden.

De Munt ontwerpt en produceert eveneens medailles, medaillons, plaketten en zegels die over het algemeen bestemd zijn om beroeps- of sportverdiensten te belonen of speciale gebeurtenissen te herdenken.

Sedert 1908 neemt de Koninklijke Canadese Munt, waarvan de sociale zetel in de voorsteden van Ottawa gevestigd is, gestadig uitbreiding wat tot uiting komt in het bestaan van drie produktiecentra (een eerste in Ottawa, een tweede in Hull en een derde in Winnipeg) en een jaarlijkse produktiecapaciteit van meer dan 1 miljard stukken. Zij stelt momenteel meer dan 600 personen tewerk.

Het historisch overzicht van de Koninklijke Canadese Munt leert dat in 1858 toelating verkregen werd voor de eerste aanmunting van Canadese muntstukken: de dollar en de cent. Van 1858 tot 1907 werden de Canadese munten vervaardigd door de Koninklijke Munt

van Londen of onder haar toezicht. Rond het einde van de 19de eeuw won de idee om in Canada zelf een muntslagplaats op te richten meer en meer veld en werd te Ottawa een bijhuis van de Koninklijke Munt gevestigd. In 1905 werd met de opbouw daarvan een aanvang genomen en in de loop van 1907 kwamen de gebouwen klaar en werd het slagmateriaal geïnstalleerd. Op 2 januari 1908 werd door de Goeverneur-generaal Earl Grey het eerste muntstuk geslagen. In 1931 besliste de Canadese regering dat het voordeliger zou zijn de volledige controle van de Muntadministratie over te nemen en op 31 december van dat jaar werd de Koninklijke Canadese Munt een bestuur of direktie van het Ministerie van Financiën. Sinds april 1969 is de Munt een corporatie van de Britse Kroon.

Historisch overzicht van de Canadese aanmuntingen

Vóór 1858 werden voor handelsdoeleinden de muntstukken van andere landen gebruikt terwijl ook een groot aantal jetons in omloop waren, uitgegeven door diverse handelsinstellingen en banken. De eerste officiële Canadese munten werden in 1858 in circulatie gebracht door de Provincie Canada. In dit jaar werd een hoeveelheid stukken geslagen van 1, 5, 10 en 20 cents en in 1859 had reeds een nieuwe uitgifte plaats van stukken van 1 cent. De eerste officiële stukken van het Canadees Dominion (opgericht in 1867) verschenen in 1870 en bestaan uit volgende muntwaarden: 5, 10, 25 en 50 cents. De eerste stukken van 1 cent en de eerste zilveren dollars van het Canadees Dominion werden respectievelijk in 1876 en in 1935 uitgegeven.

Nog vóór de Confederatie van 1867 had de kolonie van Nieuw-Schotland reeds volgende munten laten slaan: stukken van 1/2 penny in 1823, stukken van 1/2 penny en van 1 penny in 1824, 1832, 1840 en 1856, stukken van 1/2 cent en van 1 cent in 1861 en tenslotte nog munten van 1 cent in 1864. De kolonie van Nieuw-Brunswick gaf op haar beurt volgende muntwaarden uit: 1/2 penny en 1 penny in 1854, 1 cent in 1861, vervolgens 5, 10 en 20 cents in 1862 en tenslotte 1, 5, 10 en 20 cents in 1864. De kolonie van New-Foundland bracht haar eerste muntstukken in omloop in 1861. Het betrof stukken van 1, 5 10 en 20 cents alsook gouden 2 dollarsstukken. De eerste exemplaren van 50 en van 25 cents kwamen respectievelijk in omloop in 1870 en in 1917 terwijl de laatste aanmuntingen voor deze kolonie dateren van 1947 (de kolonie werd pas in 1949 lid van de Confederatie).

Canadese goudstukken van 5 en van 10 dollars werden geslagen in 1912, 1913 en 1914 terwijl in 1967 een goudstuk van 20 dollars uitgegeven werd ter herdenking van de 100ste verjaardag van het land.

Alle vóór 1908 uitgegeven muntstukken door het Canadees Dominion zijn vervaardigd in de Koninklijke Munt van Londen of in de Heaton Mint te Birmingham; na deze datum zorgt de Koninklijke Canadese Munt voor de produktie.

NOGMAALS JULES LAGAE

In het *Tijdschrift voor Numismatiek*, nr. 2 van 1975, blz. 17-21, publiceerde de heer A. Despretz een interessante bijdrage over de graveur Jules Lagae. Hierin merkt hij op dat de Nationale Bank van België tijdens Wereldoorlog I aan zes kunstenaars zou gevraagd hebben muntprojecten uit te werken. Hij voegt eraan toe dat geen enkel van deze projecten uitgevoerd werd — hetgeen juist is — en dat men dien-aangaande geen enkel spoor terugvindt noch op het Penningkabinet, noch op de Koninklijke Munt van België, noch in de archieven van de Muntuitbating. Het is in dit verband dat ik mij een paar vragen stel.

Inderdaad, in 1920, het jaar waarin de eerste stukken van 1 frank voor Belgisch Kongo, gegraveerd door Jules Lagae, uitgegeven werden, vervaardigde men tegelijkertijd ook proefslagen van de ontwerpen van Charles Samuel en van Jules Lagae voor een Belgisch goudstuk van 20 frank. Vermits het werk van eerstgenoemde graveur hier niet ter sprake komt, wil ik thans een woordje zeggen over het ontwerp van de tweede.

Zoals vaak voorkomt bij de proefslag van een ontwerp, is ook hier de kant van het stuk effen. Zoals op de Kongolese stukken toont de voorzijde het gelauwerd hoofd van koning Albert, naar links gewend, en het omschrift ALBERT ROI DES BELGES; langsheen de paelrand het handteken JUL. LAGAE gevolgd van het eigenaardig patriarchaal kruis waarvan de heer A. Despretz ons de oorsprong verklaarde. Op de grootte na, is de voorzijde praktisch van hetzelfde type als het Kongolees stuk.

De keerzijde is evenwel totaal verschillend. Zij stelt Vlaanderen en Wallonië voor, die naar elkaar toe gezeten zijn en het wapenschild van België houden. Het omschrift luidt: L'UNION FAIT LA FORCE 1920 en op de afsnede staat de waarde aanduiding: 20 FR. Van dit ontwerp bestaan exemplaren uit goud, zilver, brons, koper, nikkel, over het algemeen op een dik muntplaatje geslagen, alsook afdrucken of clichés uit tin. Onder de bekende variëteiten kunnen we een gouden exemplaar vermelden, geslagen op een dun muntplaatje, waar het handteken op de voorzijde vervangen is door de datum.

Bij mijn weten werd er geen Nederlandstalig maar wel ook een tweetalig ontwerp vervaardigd. Met dezelfde beeldenaars vindt men

inderdaad stukken met de omschriften ROI DES BELGES — KONING DER BELGEN op de voorzijde, en EENDRACHT . BAART . MACHT — L'UNION . FAIT . LA . FORCE op de keerzijde.

Vormen deze ontwerpen nu niet precies het resultaat van de door de Nationale Bank voorgenomen aanmunting waarover de heer A. Despretz in zijn bijdrage sprak? Wanneer het ontwerp van J. Lagae (of dat van Samuel) niet uitgevoerd werd, dan was zulks beslist niet omdat de artistieke kwaliteit onvoldoende was — men heeft zijn ontwerp immers gebruikt voor de Kongolese stukken — maar wel omdat men zich bij een harde realiteit moest neerleggen: de onmogelijkheid om nog muntstukken uit edele metalen in omloop te brengen in een land dat door de oorlog geruineerd was.

We hopen met deze aanvullende inlichting iets bij te dragen tot een grotere waardering van het werk van Jules Lagae, dat door de verzamelaars te weinig gekend is aangezien de gebruikelijke repertoria slechts de courante muntstukken aanhalen en omzeggens nooit handelen over de muntontwerpen. Dupriez daarentegen wijdt twee, drie bladzijden van zijn werk aan de beschrijving van deze ontwerpen (*Monnaies et essais monétaires du Royaume de Belgique et du Congo Belge*, nrs. 2093-2122 en pl. 22) terwijl ook A. Delmonte deze stukken vermeldt in zijn *Bénélux d'or — De gouden Benelux*, nrs. 1335-1338.

L. MATAGNE

BOEKBESPREKINGEN

FRÈRE Hubert: *Le denier carolingien spécialement en Belgique*. (Prijs: 750 BF, te storten op PCR nr. 000-0764394-09 van de Association des Historiens d'Art, U.C.L., Vlamingenstraat 83 te 3000 Leuven).

De eerste publikatie van de reeks « Numismatica Lovaniensia », uitgegeven door het Institut Supérieur d'Archéologie et d'Histoire

de l'Art de l'Université Catholique de Louvain, is van de hand van de heer Hubert Frère en handelt over de Karolingische denarius en meer in het bijzonder de denarii die geslagen werden op het grondgebied van het huidige België.

Het staat boven twijfel dat niemand beter geplaatst was dan de heer Frère om een dergelijk tamelijk ingewikkeld onderwerp te behandelen. We hoeven onze lezers de auteur zeker niet meer voor te stellen. Hij verwierf sinds lang bekendheid door zijn talrijke gewaardeerde artikels opgenomen in de *Revue belge de Numismatique* en het *Bulletin du Cercle d'études numismatiques*.

Gedurende meer dan 400 jaar had Rome denarii in omloop gebracht, maar in het midden van de 3de eeuw werd de aanmunting van deze muntsoort stopgezet. In de 7de eeuw werd, naast de Merovingische gouden triens die echter al spoedig verdween, opnieuw een denarius uitgegeven. Gedurende meerdere eeuwen bestond de Westerse muntslag omzeggens uitsluitend uit denarii (met als onderverdeling de veel zeldzamere obolen) en werd er praktisch geen goud meer aangemunt.

In het boek brengt de heer Frère vooreerst een inleiding waarin voornamelijk algemene gegevens aan bod komen en bespreekt hij vervolgens de geschiedenis van de denarius onder de Karolingische vorsten. Dit overzicht omvat een periode van bijna twee eeuwen, namelijk vanaf ongeveer het midden van de 8ste tot het einde van de 10de eeuw. De eerste denarii hebben nog een Merovingische stijl en het aantal muntslagplaatsen is zeer groot. Pepijn de Korte en later Karel de Grote breidden hun bezittingen uit, versterkten het gezag en streefden er naar het aantal muntateliers te verminderen. Na Lodewijk de Vrome, werd bij het Verdrag van Verdun het keizerrijk verdeeld en begon de ingewikkelde geschiedenis van de opvolgers die elkaar de landen betwistten, wat een gestadige verzwakking van het centraal gezag tot gevolg had en uiteindelijk leidde tot de feodaliteit. De munt onderging hiervan de gevolgen. De gewichtsverlaging van de denarius en de vermenigvuldiging van lokale munttypen zijn kenmerken van het feodaal muntstelsel dat zich tot de 12de eeuw handhaaft.

Na de studie van de Karolingische muntslag in het algemeen, bespreekt de auteur in meer bijzonderheden de aanmuntingen die plaats vonden op het grondgebied van het huidige België, zonder evenwel de produkties van de munthoven van Maastricht en van Aken, die er historisch gezien bijhoren, over het hoofd te zien. Dit hoofdstuk wordt niet beperkt tot een algemeen overzicht alleen. De auteur geeft een zeer gedetailleerde catalogus, muntslagplaats per muntslagplaats, van alle gekende typen met vermelding van alle gepubliceerde of in toegankelijke verzamelingen bewaarde stukken. Elk type wordt beschreven en afgebeeld terwijl, in de mate van het mogelijke, ook het gewicht van elk exemplaar geciteerd wordt.

Zeventien kaarten, twaalf platen en de integrale reproductie van vierenveertig teksten uit die periode met betrekking tot de muntslag, een bibliografie en registers volledigen deze studie die zonder twijfel haar plaats heeft onder de basiswerken over de aanmuntingen uit deze moeilijke periode uit onze muntgeschiedenis.

Maurice COLAERT

KOWALSKI Heinrich : Die Augustalen Kaiser Friedrichs II.
(Revue suisse de Numismatique 1976).

De leden van de Cercle d'études numismatiques zullen zich beslist de interessante spreekbeurten herinneren die de heer Kowalski een paar jaar geleden voor deze vereniging hield en die handelden over een onderwerp dat hij sinds jaren grondig bestudeert, namelijk de aanmuntingen van keizer Frederik II (geboren in 1194, keizer gekroond te Rome in 1220 en overleden in 1250) en speciaal de beroemde augustalen.

Thans publiceert de heer Kowalski in het Duits een volledige en gedetailleerde studie over dit onderwerp in de Revue suisse de Numismatique. Vooreerst plaatst de auteur deze aanmunting in haar historisch kader en bestudeert hij vervolgens het type, meer bepaald door een vergelijking te maken met de antieke munten waarop het geïnspireerd is, de aanmuntingstechniek, de metrologie, de vervalsingen en de vondsten van augustalen, om de studie te eindigen met de chronologische rangschikking van de diverse aanmuntingen en de evolutie van de beeldenaars. De augustalen werden geslagen in twee ateliers, namelijk Messina en Brindisi en de heer Kowalski beeldt alle stempelvarianten af uit die ateliers afkomstig en geeft tevens de lijst van de stempelverbindingen. Vervolgens vermeldt de studie de catalogus van de meer dan 500 stukken die de auteur teruggevonden heeft in publieke en private verzamelingen of die afgebeeld waren in catalogi van beroepsnumismaten.

Het voorafgaand grondig onderzoek en de nauwgezetheid waarmee alle aspecten van deze muntslag belicht worden, maken van deze studie werkelijk de « corpus » van de augustalen in omloop gebracht door keizer Frederik II.

Maurice COLAERT

TIJDSCHRIFTENNIEUWS

Bulletin du Cercle d'études numismatiques

— 14de jaargang, nr. 3, juli-september 1977 :

A. VAN KEYMEULEN, Bibliographie de Marcel Thirion.

W. BINSFELD, Un aureus rare de Dioclétien émis à Trèves

H. POTTIER, Deux folles d'Héraclius et Héraclius Constantin datés des années XII et XIII.

P. GRIERSON, Un denier carolingien de Saint-Bavon de Gand.

J. SCHOONHEYT, Les escalins de Charles I et Charles II, ducs de Mantoue et marquis de Montferrat.

R. VOGEELEER, Le nouvel hôtel des monnaies de Bruxelles.

« Echo Numismatica » maandelijks tijdschrift Afdeling Tienen

— 9de jaargang, nr. 10, oktober 1977 :

Ons tienjarig bestaan. Hoe ontstond Numismatica Tienen?

Een Tiense medaille.

Belgisch papieren noodgeld.

De florins en hun geschiedenis.

Een nieuw Franstalig numismatisch tijdschrift.

Vanaf volgend jaar zal in ons land een nieuw Franstalig numismatisch tijdschrift verschijnen onder de titel « La Nouvelle Information Numismatique ». Directeur van het tijdschrift is de heer Maurice Kolsky uit Parijs, hoofdredakteur de heer Jean De Mey uit Brussel en adjunct-redakteur de heer Maurice Muszynski uit Clermont-Ferrand die ook het algemeen sekretariaat onder zijn bevoegdheid heeft. Het sekretariaat voor België wordt waargenomen door de heer Pierre Magain, 17 B rue de Lennery te 6430 Walcourt bij wie alle nadere inlichtingen kunnen bekomen worden. Het nieuw tijdschrift verschijnt 10 maal per jaar en de abonnementsprijs voor 1 jaar bedraagt 650 BF (1.200 BF voor 2 jaar) te storten op rekening nr. 068-0655310-05 van de heer P. Magain.

Problemen in de Amerikaanse muntomloop.

Zoals in België, stelt ook in de Verenigde Staten van Amerika zich het probleem van de toekomstige muntomloop. Vooreerst is een vol-

doende aanmuntning van stukken van 1 cent praktisch niet bij te houden terwijl de kosten daarvan gedurig stijgen. Voorlopig ligt die kostprijs nog lager dan de faciale waarde maar het verschil tussen beide vermindert van jaar tot jaar. Vervolgens is er het uit de omloop verdwijnen van stukken van 1 en van 1/2 dollar. Deze toestand verschilt nauwelijks van hetgeen we bij ons kennen waar het stuk van 25 centiem eerlang uit de omloop zal genomen worden en waar men de stukken van 100 en van 250 frank omzeggens nooit in de circulatie aantreft.

Reeds in 1973 hadden specialisten voorgesteld het bronzen stuk van 1 cent te vervangen door een versie uit aluminium waarvan de fabricatie niet alleen gemakkelijker maar ook nog goedkoper zou zijn. Thans stelt men voor gewoonweg de aanmuntning van stukken van 1 cent op te schorten. Dit voorstel stuitte op verzet en het probleem werd grondig opnieuw bestudeerd. Uit deze studie bleek dat het stuk van 1/2 dollar kon afgeschaft worden, wat algemeen aanvaardbaar leek. Ook werd voorzien een nieuw stuk van 1 dollar uit te geven dat kleiner en lichter zou zijn dan het huidige en waarvan men hoopt het werkelijk in de muntomloop te doen ingang vinden. De realisatie van deze laatste wens is nogal problematisch zolang men tegelijkertijd ook over een bankbiljet van 1 dollar beschikt. Men weet maar al te goed dat het publiek moeilijk afstand doet van bepaalde gewoonten en de vrees is niet ongegrond dat de verbruikers steeds de voorkeur zullen geven aan het bankbiljet ten overstaan van het nieuw muntstuk van gelijke waarde.

De tegenkantingen ingevolge de macht der gewoonte zijn trouwens zeer goed merkbaar naar aanleiding van de uitgifte van het nieuw bankbiljet van 2 dollars. Van deze biljetten zijn 218 miljoen exemplaren in omloop gebracht. Dit lijkt op het eerste zicht een enorm aantal, maar er moet onmiddellijk aan toegevoegd worden dat zowat 300 miljoen andere exemplaren tevergeefs liggen te wachten in de koffers van de Schatkist en van de banken. Het is een feit dat voor wat de bankbiljetten van kleine waarden aangaat, er voornamelijk (om niet te zeggen uitsluitend) vraag is naar biljetten van 1 dollar. Zo moest men bijvoorbeeld alleen reeds in de maand mei van dit jaar niet minder dan 152 miljoen exemplaren van 1 dollar drukken om te kunnen beantwoorden aan de vraag van het publiek. Daarentegen is de vraag naar 2 dollarsbiljetten onbeduidend.

Het probleem is niet eenvoudig. Men heeft immers uitgerekend dat, indien het biljet van 2 dollars dat van 1 dollar zou vervangen, dit voor de Schatkist (en bijgevolg ook voor de belastingbetaler) een jaarlijkse besparing zou kunnen opleveren van 5 à 6 miljoen dollars.

Men heeft derhalve een grondige studie gemaakt om vast te stellen waar nu precies die tegenkanting tegen het biljet van 2 dollars kan gesitueerd worden. In de praktijk volgen de bankbiljetten een zekere kringloop die ze op bepaalde tijdstippen terugvoert naar de kassen

van de banken en kredietinstellingen. Deze laatsten leveren over het algemeen de kleinere bankbiljetten af aan handelaars die deze biljetten dagelijks nodig hebben in hun handelszaak. De handelaars vragen — en verkrijgen — bij de banken meestal biljetten van 1 dollar en nooit die van 2 dollars om een eenvoudige reden van praktische aard: de laden of vakjes van hun kassa werden gefabriceerd op een ogenblik dat er nog geen biljetten van 2 dollars bestonden en zodoende zijn deze briefjes « ongewenste gasten ». Het intrekken van de biljetten van 1 dollar zou dus tegelijkertijd twee problemen oplossen door enerzijds de omloop van het muntstuk van 1 dollar te bevorderen en anderzijds ook deze van het biljet van 2 dollars, dat in de laden van de kassa de plaats zou kunnen innemen van het 1 dollarbiljet.

Houdt de goudaanmuntning de inflatie tegen?

Dit wordt alvast voorgehouden door een bericht van het Gold Institute van Washington in verband met de uitgifte van de goudstukken van 1.000 schilling door Oostenrijk. Deze aanmuntning vertoont inderdaad twee eerder ongewone kenmerken. Vooreerst was op het ogenblik van de uitgifte van het stuk de nominale waarde slechts een weinig hoger dan de metaalwaarde (voor het ogenblik is zij zelfs lager!) en vervolgens was er ook het massaal aantal stukken: 1.800.000 exemplaren waarvan het grootste gedeelte door de Oostenrijkse bevolking zelf opgekocht werd. Dit had een overeenkomstige vermindering van de bankbiljettencirculatie tot gevolg zodat de inflatievoet van 8,5 % in 1975 op 5,7 % voor het ogenblik terugviel.

Tentoonstelling « 100.000 milliard mark » te Brussel.

In het kader van Europalia 1977, organiseerde de Kredietbank van 10 oktober tot 10 november 1977 in haar lokaal « De Tinne Pot » op de Grote Markt te Brussel, een tentoonstelling gewijd aan het Duits noodgeld uit de jaren 1919-1923. De honderden met zorg uitgekozen bankbriefjes boden een goed overzicht van de ontelbare variaties noodbriefjes die in deze onthutsende inflatieperiode door verschillende instanties uitgegeven werden. Op monetair vlak kan men verschillende perioden vaststellen. Oorspronkelijk werden noodmunten in omloop gebracht om het gebrek aan pasmunt op te vangen. Al vlug was er ook een tekort aan bankbiljetten die dan vervangen werden door noodgeldbriefjes van grotere nominale waarde. In november 1923 kostte een brood 769.000.000.000 mark en — zoals te lezen is in de door de Kredietbank uitgegeven brochure — was zelfs het totaal van de geldomloop van januari 1923 onvoldoende om er zich elf maanden later een glas wijn voor te kopen. Door de invoering van de rentenmark (die men kon omwisselen tegen 1 biljoen oude mark) kwam uiteindelijk een stabilisatie. In afwachting van de al-

gemene verspreiding van nieuwe bankbiljetten kende men nog een uitgifte van noodgeldbriefjes « met vaste waarde ».

Tentoonstelling « Brabantse munten in omloop ten tijde van Rubens » te Antwerpen.

De afdeling Antwerpen van het E.G.M.P. verleent haar medewerking aan de tentoonstelling « Brabantse munten in omloop ten tijde van Rubens » (het betreft de munten geslagen voor Filips II, Albrecht en Isabella en Filips IV), die gehouden wordt in de lokalen van de Bank Brussel Lambert, Lange Gasthuisstraat 20 te Antwerpen. Naast de munten van voornoemde vorsten zijn eveneens penningen, boeken, plakaten en ordonnanties te bezichtigen. De inrichtende bankinstelling stelt de gouden munten (van antieke tot moderne) uit haar verzameling tentoon. Een katalogus is ter plaatse verkrijgbaar. Deze tentoonstelling zal toegankelijk zijn van maandag 12 tot vrijdag 30 december 1977, ononderbroken van 9 tot 16 uur (uitgezonderd op zaterdag, zondag en feestdagen).

Ter gelegenheid van deze tentoonstelling zal een zilveren penning uitgegeven worden die op de voorzijde het zelfportret van P. P. Rubens toont en op de keerzijde een gelegenheidstekst rondom het embleem van de Bank Brussel Lambert. De penning wordt vervaardigd door de firma Mauquoy; kostprijs: 350 BF; oplage: 100 eks.

Afdeling Leuven van het E.G.M.P.

De heer L. Davit, sekretaris van Numismatica Leuven, deelt mee dat de afdeling op elke vierde vrijdag van de maand een muntenveiling houdt in het lokaal Brasserie Nationale, Tiensevest 20 te 3000 Leuven. Aanvang om 20 u. stipt. Deze veilingen zijn strikt voorbehouden aan de leden van Numismatica Leuven en het vertoon van de lidmaatschapskaart Leuven is verplicht.

Veiling van de Brabantse Numismatische Vereniging, Brussel 8 oktober 1977.

De private veiling georganiseerd door de Brabantse Numismatische Vereniging (expert: de heer J. de Mey) kende een grote belangstelling en verliep in een gunstige atmosfeer. Men kan niet ontkennen dat de huidige numismatische markt een zekere stabilisatie vertoont en dat de tijd van de al te gekke of overdreven prijzen gelukkiglijk naar zijn einde loopt. Het zeer klein aantal ingetrokken loten op de veiling van 8 oktober kan als een positief punt beschouwd worden. Het dient gezegd dat de schattingsprijzen ook zinnig en realistisch waren en dat de verschillen tussen schattings- en verkoopprijzen normaal waren,

natuurlijk de klassieke en onverwachte uitschieters niet te na gesproken.

De veiling bevestigde eens te meer de aantrekkingskracht van kwaliteitsstukken. Voor de exemplaren van matige of gemiddelde kwaliteit werd evenwel een daling van de marktprijzen opgemerkt.

Ziehier een paar resultaten:

België — Leopold I — 5 frank, 1835, TB	7.000 BF
Leopold I — 1/4 frank, 1850, SUP	45.000 BF
Leopold I — huwelijk, 5 frank, 1835, TTB	6.000 BF
Leopold II — 5 frank 1830-1880, TTB/SUP	11.000 BF
Albert — 20 frank, 1914 FR, SUP	3.750 BF
Boudewijn — gouden en zilveren penning 1965 (1000 jarige muntslag), FDC	6.500 BF
Oostenrijk — volledige reeks stukken van 2 schilling 1928-1937 alsook 5 schilling, 1935, TTB-SUP	8.000 BF
Pauselijke Staten — Pius IX — 5 lire, 1870, TTB/SUP	3.000 BF
Finland — 500 markkaa 1952 (Olympische Spelen), TTB	1.500 BF
Frankrijk — Napoleon — 5 francs, 1815 I, TB/TTB	5.500 BF
20 centimes uit ijzer, 1944, TTB	2.500 BF
Parma — Marie-Louise — 40 lire, 1815, TTB	8.000 BF
Liechtenstein — 1/2, 1, 2, 5 francs 1824, SUP	14.000 BF
Luxemburg — volledige reeks 1854-1972, 77 stukken in totaal, TB-FDC	10.000 BF

Munthandel J. De Mey: adreswijziging.

De heer Jean De Mey deelt mee dat vanaf 1 december 1977 zijn handelszaak overgebracht is naar de Eredienststraat 6 te 1030 Brussel. De munthandel is geopend van de 1ste tot de 25ste van elke maand van 10 tot 18 uur. Gesloten op zon- en maandag.

VRAAG EN ANTWOORD

1. Belgische bankbiljetten gezocht.

De heer Ph. Van Lidth, Belgiëlei 153 te 2000 Antwerpen zoekt volgende Belgische bankbriefjes aan te schaffen in FDC staat:

100 frank « Lombard » met handtekeningen:

Anciaux - Magdonelle

Anciaux - Jordens

500 frank « Van Orley » met handtekeningen:

Anciaux - Magdonelle

Anciaux - Jordens

1000 frank « Mercator » met handtekeningen
Anciaux-Magdonelle
5000 frank « Vesalius » met handtekeningen
Anciaux - Jordens.

2. Belgisch noodgeld gezocht.

De heer Erik Boone, Hoeksken 41 te 9068 Ertvelde (tel. 091/44.87.45) zoekt voor de perioden 1914-1918 en 1940-1945 alle Belgische noodmunten, noodgeldbriefjes, broodpenningen en kaarten, briefjes uitgegeven door de voedingskomiteiten en steunfondsen als ook alle mogelijke dokumentatie en publikaties over dit onderwerp. Hij beschikt over ruilmateriaal.

RUILBEURZEN

<i>Wie richt in</i>	Numismatica Leuven.
<i>Wat</i>	internationale muntenruilbeurs.
<i>Waar</i>	in de zaal van de Tuinbouwschool, Mechelsevest te Leuven.
<i>Wanneer</i>	maandag 1 mei 1978 van 9 tot 17 u.
<i>Reservatie</i>	tot 15 april 1978.
<i>schriftelijk</i>	Davit Luc, Rigessel 35, 3111 Wezemaal.
<i>telefonisch</i>	016/22.78.14 (J. Vanhorebeek).
<i>Prijs deelneming</i>	100 BF per meter tafel te storten op bankrekening nr. 230-0162548-93 Generale Bankmaatschappij.
<i>Faciliteiten</i>	parking, bar, buffet te plaatse, tombola.
<i>Wie richt in</i>	Cercle Numismatique Namurois (afdeling van het E.G.M.P.) in samenwerking met de Cercle des Collectionneurs du Condroz — afdeling Numismatiek.
<i>Wat</i>	internationale numismatische ruilbeurs.
<i>Waar</i>	in de ontvangsthall van de overdekte marktplaats te Ciney.
<i>Wanneer</i>	zondag 30 april 1978 van 10 tot 17 u.
<i>Prijs deelneming</i>	200 BF per vierkante meter tafel te storten op rekening nr. 194-5065341-01 van de Cercle des Collectionneurs du Condroz, A.S.B.L. Ciney.
<i>Inkomgeld</i>	30 BF per persoon en 15 BF voor de leden van het E.G.M.P., de Cercle Numismatique Namurois en de Cercle des Collectionneurs du Condroz.

<i>Reservatie</i>	de heer Paul Lambotte, 18 rue de Hepcée te 5303 Halloy-Ciney, tel. 083/21.23.24. De reservatie wordt slechts definitief na ontvangst van de deelnemingsprijs.
<i>Inlichtingen</i>	de heer Camille Badot, 11 rue Galliot te 5000 Namur, tel. 081/71.51.00. de heer Marcel Lambert, 4 rue des Acacias te 5301 Fays-Achène, tel. 083/21.32.89.
<i>Faciliteiten</i>	parking ter plaatse, bar, koud buffet.

TE WEERHOUDEN DATA

8-30 december 1977	tentoonstelling in de Bank Brussel Lambert, Regentschapstraat te Brussel, ingericht door Les Numismates de Bruxelles.
12-30 december 1977	tentoonstelling in de Bank Brussel Lambert, Lange Gasthuisstraat te Antwerpen, ingericht door de afdeling Antwerpen van het E.G.M.P.
30 april 1978	internationale numismatische ruilbeurs te Ciney.
1 mei 1978	internationale numismatische ruilbeurs te Leuven.

INHOUDSTAFEL 1977

Bankbiljetten

LIPPENS J., « Assegni circolare », hedendaags Italiaans noodgeld. blz. 57-58.
MERTENS J., Het Duits papiergeld uit de jaren 1914-1924. blz. 51-53.
Valse bankbiljetten van 1.000 frank. blz. 101-102.

Belgische munten

MATAGNE L., Nogmaals Jules Lagae. blz. 193-194.
Gewicht van de Belgische muntomloop. blz. 67.
Naar een hervorming van ons muntstelsel. blz. 103.
Productie van de Koninklijk Munt van België in 1976. blz. 68.
De valse stukken van 100 frank. blz. 70, 100-101.
Worden de stukken van 20 centiem ontmunt? blz. 32.

Bibliografie

COLAERT M., Die Augustalen Kaiser Friedrichs II (door H. Kowalski). blz. 196.

- , Le denier carolingien spécialement en Belgique (door H. Frère). blz. 194-196.
- , Les monnaies du Tournaisis (door J. De Mey). blz. 25.
- , Munten en eretekens van het Koninkrijk België, 1831-1976 (door A. Van Keymeulen en I. Suetens). blz. 62-63.
- , Le Papier-Monnaie belge d'Outremer (1896-1963) (door J. De Mey). blz. 26.
- THIRION M., Le royaume de Belgique et l'Union monétaire latine. Het koninkrijk België en de Latijnse Muntunie (door J. Moens). blz. 23-24.
- VAN KEYMEULEN A., Le Papier-Monnaie belge (1814-1876) (door J. De Mey). blz. 25-26.
- Een nieuw Franstalig numismatisch tijdschrift. blz. 197.
- Nieuw Nederlandstalig numismatisch tijdschrift: De Beeldenaar. blz. 32-33.
- Tijdschriftennieuws. blz. 27-28, 63-64, 93-95, 167-168, 196-197.

Buitenlandse munten

- COLAERT M., Franse koninklijke écu's — de veiling Sobin. blz. 160-163.
- , Een zeldzaam jaartal in de Ierse muntslag. blz. 53-54.
- MOENS J., Het 5 francs-stuk 1887 van de Onafhankelijke Congostaat. blz. 47-49.
- PITTOORS J., Een ongewoon (en onbekend ?) gedenkstuk. blz. 21.
- VAN KEYMEULEN A., 18de eeuwse muntvondst te Sint-Maria-Horebeke (1973). blz. 185-188.
- , Goudaanmunting 1976. blz. 132-134.
- , Nieuwe muntuitgiften. blz. 115-125.
- , Pseudo-munten uitgegeven tussen juni 1975 en september 1976. blz. 13-20.
- , Zilveren muntslag 1975. blz. 54-56.
- Enorm land, enorme cijfers. blz. 136-137.
- Franse goudstukken — een interessante verduidelijking. blz. 28-29.
- Houdt de goudaanmunting de inflatie tegen? blz. 199.
- Koninklijke Canadese Munt en de Canadese aanmuntingen. blz. 191-192.
- Naar nieuwe typen voor de Amerikaanse munten. blz. 31-32.
- Opgelet: valse munten. blz. 29-30.
- Problemen in de Amerikaanse muntomloop. blz. 197-199.
- Reeksen « Fleur de coins » 1977 van Frankrijk. blz. 100, 137.
- Riviernamen als munteenheden. blz. 67.
- Strandgenoegens . . . en numismatiek. blz. 101.

Eretekens

- LIPPENS J., Halsketen van de Orde van Saksen Ernestine. blz. 21-23.
- SUETENS I., De evolutie van de medaille als ere- en/of verdienstteken. blz. 74-87, 141-154.

Jetons

- Gezochte jetons. blz. 32.

Mereaux

- BINGEN F. J., Belgisch militair geld. blz. 37-46.
- Een mereau van Nederlands-Indië. blz. 31.

Munten van de Nederlanden

- VAN KEYMEULEN A., 18de eeuwse muntvondst te Sint-Maria-Horebeke (1973). blz. 185-188.
- , Nog graveerfouten op de munten uit de Zuidelijke Nederlanden. blz. 190-191.
- , Onuitgegeven Antwerps oord van 1695. blz. 134.
- , Onuitgegeven Brabantse halve dukatons van Karel II (1665-1700). blz. 49-51.
- , Onuitgegeven Brugse dukaton van 1674. blz. 189.
- , Onuitgegeven Brugse soeverein van 1665. blz. 92-93.

Muntgewichten

- HOUBEN G., Merktekens op muntgewichten uit Antwerpen. blz. 183-185.

Penningen

- COLAERT M., Medaille van Plantin door May Neama. blz. 60-61.
- LIPPENS J., Carl De Cock, 1879-1965. blz. 107-114.
- , Emiel Poetou, 1885-1975. blz. 156-160.
- , Gouden penningen uit de periode 1965-1977. blz. 8-12.
- , Hedendaagse erkentelijkheids- en herinneringsmedailles van de stad Gent. blz. 154-156.
- , Jozef Cantré, 1890-1957. blz. 88-92.
- , Erkentelijkheids- en herinneringsmedailles van de Textielarbeiderscentrale van België. blz. 181-183.
- MOENS J., Enkele historische en monetaire bedenkingen bij een medaille. blz. 126-132.
- SUETENS I., De evolutie van de medaille als ere- en/of verdienstteken, blz. 74-87, 141-154.
- Beschouwingen rond de medaille Eddy Merckx. blz. 58-59.
- Canadese penning voor uitvinders. blz. 97-98.
- 9de Conferentie van de Muntmeesters. blz. 65-66.
- Gouden penning « Koningin Fabiola dorp nr. 1 ». blz. 99.
- 17de Kongres van de FIDEM te Budapest, september 1977. blz. 170, 172.
- Medaille James Ensor. blz. 61.
- Medailles van het Belgisch Olympisch Komitee. blz. 9.
- Medailles van Jean-François Lambert. blz. 33.
- Penning « Nervische stater ». blz. 99.

Penning « Pacificatie van Gent ». blz. 67.
Penning « Stichting Limburgs Landschap « 1972-1977 ». blz. 172.
Penningen van de stad Brussel. blz. 138, 171-172.
Ravensteinse 5-Taler. blz. 68, 99-100.

Romeinse munten

LALLEMAND J., Een zeldzaam medaillon van Constantijn I (306-337)
blz. 114-115.
THIRION M., Spelen met muntschatten. blz. 4-8.

Ruilbeurzen

Ruilbeurzen. blz. 33-45, 71, 139, 173-174, 202-203.

Tentoonstellingen

Goud- en zilverschatten in het British Museum te Londen. blz. 96.
Munten en eretekens van het koninkrijk België, 1831-1976. blz. 1-2.
Numismatische manifestatie te Nice. blz. 96.
Numismatum, bij de verzamelaar in de leer of een stukje geschiedenis.
blz. 175.
Tentoonstelling « Brabantse munten in omloop ten tijde van Rubens »
te Antwerpen. blz. 200.
Tentoonstelling « 100.000 milliard mark » te Brussel. blz. 199-200.
Tentoonstelling « Romeins glas en aardewerk ». blz. 172.
Tentoonstelling « Un médaillier imaginaire » te Luxemburg. blz. 96-
97.

Varia

VERSCHUEREN P., Schattenjacht : de electronica ten dienste van de
muntverzamelaar. blz. 163-166.
Aanstaande salons van S.N.P.R. blz. 67.
Afdeling Gent van het E.G.M.P. blz. 172-173.
Afdeling Leuven van het E.G.M.P. blz. 200.
6de Annual New York International Numismatic Convention. blz.
136.
Cercle numismatique de Couvin, des Rièzes et des Sarts. blz. 95-96.
Hernieuwing van het lidgeld. blz. 180-181.
In memoriam F. J. Bingen. blz. 47.
In memoriam Marcel Thirion. blz. 73-74.
9de Internationaal Numismatisch Kongres te Bern. blz. 169.
Jaarlijkse algemene vergadering, Nivelles - 16 oktober 1977. blz.
105-107.
Jaarlijkse algemene vergadering van de A.I.N.P. blz. 169-170.
Jaarlijkse algemene vergadering van het E.G.M.P. blz. 95.
17de Kongres van de FIDEM te Budapest september 1977. blz. 170,
172.
Numismatisch Kongres te Autun. blz. 67.

Numismatisch week-end van de Cercle van Couvin. blz. 96.
Numislatische Kring « Het Land van Ravenstein ». blz. 31.
Numismatische reis. blz. 137.
Uitslag van de tombola gehouden op de algemene vergadering 1976.
blz. 33.
Vergadering van het Bureau van de Internationale Commissie voor
Numismatiek. blz. 138.
Verslag van de algemene vergadering gehouden te Nivelles op 16
oktober 1977. blz. 177-179.
Het versturen van muntstukken langs de Post. blz. 30-31.
Vraag en antwoord. blz. 173, 202-202.
Wijziging van de statuten van het E.G.M.P. blz. 180.

Veilingen

Veilingen. blz. 30, 69, 70-71, 102-103, 135-136, 160-163, 200-201

Numismatische wenskaarten.

Zoals voorgaande jaren geeft de Cercle d'études numismatiques ook
thans een reeks van 12 numismatische wenskaarten uit. Deze zwart-
witte kaarten zijn te koop met een los blad, waarop een passende
formule naar keuze in het Nederlands of in het Frans, en met de om-
slag. Zij kunnen besteld worden tegen 12 frank per stuk, te betalen
per overschrijving of storting op P.C.R. nr. 000-0957261-65 of bank-
rekening nr. 210-0054852-02 van de C.E.N., Keizerslaan 4 te 1000
Brussel.

Gelieve duidelijk te vermelden : 1) het kennummer van de kaart,
2) het gewenst aantal en 3) de taal van het inlegblad met de formule.

Kennummers en afbeeldingen :

- L 31 *Gouden stater*. Brabant, Henegouwen en Zuid-Oost-Vlaanderen.
Nerviërs (1ste eeuw v. Chr.).
- L 32 *Aureus*. Gallië, Postumus (263-264).
- L 33 *Triens*. Hoi, Merovingische tijd (6de - 8ste eeuw).
- L 34 *Penning*. Dinant, Karel de Kale (843-877).
- L 35 *Penning*. Vlaanderen, Filips van den Elzas (1168-1191).
- L 36 *Dubbele sterling*. Henegouwen, Margaretha van Constantinopel
(1244-1280).
- N 11 *Gouden helm*. Vlaanderen, Lodewijk van Male (1346-1384).
- N 12 *Gouden leeuw*. Henegouwen, Filips de Goede (1433-1467).
- N 13 *Zilveren Karolusgulden*. Brabant, Karel V (1506-1555).
- N 14 *Gouden soeverein*. Brabant, Albrecht en Isabella (1598-1621).
- N 15 *Gouden dukaton*. Brabant, Karel II (1665-1700).
- N 16 *Zilveren leeuw*. Verenigde Belgische Staten (1790).